

УДК:341.222

ВПЛИВ ПАРТНЕРСЬКИХ ТА ПОБРАТИМСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІСТ НА РОЗВИТОК МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

СТРИЖАКОВА А. Ю.,
аспірант Донецького державного
університету управління

В статті розглянуті поняття міст-партнерів та міст-побратимів, зроблений огляд історії розвитку цього руху, визначені тенденції модернізації співробітництва між містами та регіонами, а також визначені основні проблеми налагодження партнерських та побратимських зв'язків та розглянуті шляхи покращення цього виду діяльності.

Ключові слова: міста-партнери; міста-побратими; співробітництво; міжнародні зв'язки

В статье рассмотрены понятия городов-партнеров и городов-побратимов, сделан обзор истории развития этого движения, определены тенденции модернизации сотрудничества между городами и регионами, а также определены основные проблемы налаживания партнерских и побратимских связей и рассмотрены пути улучшения этого вида деятельности.

Ключевые слова: города-партнёры; города-побратимы; сотрудничество; международные связи

The article describes the concept of the partner cities and twin cities, the history of this movement was overviewed, the tendencies of modernization of cooperation between cities and regions, as well as key issues of partnerships and arrangements were identified and ways of improving of this activity were discussed.

Key words: partner cities; Twin Cities; cooperation; international relations

Постановка проблеми. Кожне місто України має свій потенціал розвитку, що підвищує інтерес зарубіжних країн до співпраці, тому місцеві органи повинні активізувати свою діяльність у налагодженні дружніх стосунків з містами зарубіжних країн.

Комплексне вивчення партнерських і побратимських зв'язків українських міст з містами світу дозволяє виділити нову основу в розвитку цих форм взаємодії, щоб модернізувати організацію більш динамічного, інформаційного, технічного, професійного обміну між країнами, а також розширити поле громадських ініціатив з метою побудови і розвитку громадянського суспільства в Україні. Отже, одним із пріоритетних міжнародних контактів є співпраця з містами-побратимами та містами-партнерами. Тому зміцнення культурних та економічних зв'язків між ними дуже актуально для міст України і має великі перспективи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних публікацій показує, що побратимські й партнерські відносини між містами України та інших держав в останні роки стали активніше висвітлюватися в науковій і публіцистичній літературі. Найчастіше інформація про побратимські зв'язки подається на інтернет-сайті Асоціації міст України та громад (АМУ), а також на сторінках журналу «Економічний часопис–XXI». Так, на офіційному сайті АМУ є окрема рубрика «Муніципальне партнерство», де розміщується поточна інформація про партнерські зв'язки українських міст. Із теоретичних позицій на увагу заслуговує публікація російського автора А. Є. Прокопенка, у якій аналізуються трансформаційні процеси в характері просторового розвитку, пов'язані з підвищенням самостійності й розширенням функцій міст, а також розглядаються приклади діяльності міжнародних організацій, які координують роботу місцевих громад і міських владу сфері міжнародних відносин. Практичний досвід розвитку побратимських зв'язків російських міст, які є членами Міжнародної асоціації «Поріднені міста», широко висвітлюється на сторінках спеціального журналу «Породненные города». Зокрема, у 2007 р. вийшло два номери цього видання, де опубліковані праці Б. В. Громова Іванової,

О. І. Фарізова та інших авторів, що заслуговують на певну увагу. Серед інших публікацій слід відзначити українсько-польське видання за загальною редакцією О. І. Соскіна «Налагодження співпраці між містами України і Польщі», де розкрито практичні механізми формування моделі партнерства українських і польських міст, яку у 2001 р. розробив Інститут трансформації суспільства в рамках програми Польсько-американо-української ініціативи про співпрацю (ПАУСІ) й успішно здійснював у 2004–2005 рр..

Інститут трансформації суспільства, який розробляє і впроваджує проекти, пов'язані зі співпрацею міст-партнерів, узагальнює досвід муніципального партнерства та результати аналізу часто публікує в окремих виданнях. Зокрема, у 2006 р. було розпочато реалізацію міжнародного проекту «Партнерство малих міст України та малих міст країн Вишеградської групи (Словаччина, Чехія, Польща, Угорщина)». Однією із цілей цього проекту є створення спільних транскордонних структур у різних сферах громадського життя міст-партнерів.

Окремі аспекти розвитку побратимських і партнерських зв'язків українських міст із містами інших держав висвітлено в роботах С. Мерзлякової, Н. Оляніної, М. Радавсько, О. Соскіна, А. Горбунова, М. Клімова, М. Баймуратова та окремих випусках АМУ й ін.

Мета статті – аналіз впливу партнерських та побратимських зв'язків міст на розвиток міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні

Вклад основного матеріалу дослідження. Побратимські та партнерські зв'язки беруть свій початок з першої половини минулого століття і отримала значний розвиток після закінчення Другої світової війни. Саме тоді виникла ідея розвитку поріднення зруйнованих міст. Після війни рух було організовано в якості низки міжнародних організацій.

Згодом, з'явилися більш великі об'єднання, форми взаємодії. Так в 50-ті роки ХХ століття ідею народної, як приклад, дипломатії запропонував президент США Дуайт Ейзенхауер. Він надав підтримку встановлення дружніх відносин між колишніми протиборчими сторонами, навівши як обґрунтування тезу «друзі не стріляють у друзів».

З цього часу у всьому світі почався процес встановлення мостів дружби.

З'являються основні принципи створення побратимських відносин: активний обмін думками, встановлюються теплі особисті стосунки зміцнюється довіра один до одного і формується основа для довгострокових взаємовигідних відносин.

Процес «споріднення» радянських міст, розпочатий в СРСР був обумовлений політичною волею радянського керівництва і підпорядкований більшою мірою зовнішньої політичної ситуації. Впродовж другої половини ХХ століття дружні, культурні та економічні домовленості зв'язали міське життя багатьох українських та зарубіжних міст.

Отже, деякі вчені зазначають, що міста-побратими - міста різних країн, між якими укладено угоди про дружбу та співробітництво з метою обміну досвідом у галузі економіки, культури, освіти, спорту, туризму, ведення міського господарства та ін.

І. Смирнов, зазначає, що поняття «міста-побратими» слід відрізнити від поняття «міста-партнери». Під останнім маються на увазі міста, між якими укладено угоди про партнерські відносини. У більшості випадків вони припускають тільки економічне співробітництво по ряду спільних проектів або по одному з них. Співпраця полягає найчастіше в освітній, культурній, соціальній або спортивній сфері. Міста-побратими мають право звертатися за підтримкою спільних починань в міжнародні та європейські організації. Цікаво, що в Америці, наприклад, міста-побратими прийнято називати *sister-cities*, тобто не «брати», а «сестри». Існує ще визначення *twın-cities* – міста-двійнята, але воно використовується досить рідко. Жителі міст-побратимів часто їздять один до одного в гості, обмінюються візитами спеціальних делегацій, проводять спільні конференції, в тому числі і наукові, спортивні змагання, відзначають разом різні свята – День поріднених міст. Міста-побратими – це форма партнерства міст в різних країнах, де основним є співпраця в галузі культурного, економічного та інформаційного обміну. В Європі така форма співпраці визначається терміном: міста-побратими, або міста-партнери [9].

Піонерами руху за поріднення міст є міста Фінляндії та Швеції, зв'язки між якими встановилися ще в 1940 році. Шведські сусіди стали надавати допомогу фінським комунам у поліпшенні охорони здоров'я дітей. У 1942 році мешканці Сталінграда (СРСР) та Ковентрі (Великобританія) обмінялися посланнями солідарності. У квітні 1944 р. міська рада канадського Ванкувера оголосила Одесу своїм побратимським містом. Після поріднення Діжона (Франція) та Гаррогіта (Великобританія) виникла в 1953 р. перша міжнародна неурядова організація

поріднених міст – Асоціація «Двомовний світ». Її метою було налагодження дружніх зв'язків між містами Франції і Великобританії. 28.IV 1957 у м. Екс-ле-Бені (Франція) утворено Всесвітню федерацію поріднених міст, в основу діяльності якої було покладено принципи, сформульовані в Хартії поріднених міст 1957 р. та Політичній програмі поріднених міст 1967. З 1994 р. ця організація називається Всесвітньою федерацією об'єднаних і споріднених міст (World Federation of United and Twinned Towns). До неї входять поріднені міста понад 80 держав світу, в тому числі України. У 1951 році в Женеві в Швейцарії 50-ма бурмистрами заснований Рада європейських міст (СЕМ), який з 1984 року працює як Рада міст та регіонів Європи (СЕМР). Рада ставить основним завданням – побратимство між народами Європи та комунальне співробітництво незалежно від існуючих державних кордонів.

У свою чергу Європейське співтовариство заохочує партнерство міст нижченаведеними призами: «Євродиплом», «Медаль Європи», «Почесне Знамя», а також «Європейський Приз».

Отже, співпраця міст в Європі отримало відповідний ранг у зв'язку зі співробітництвом в області ознайомлення і зроблених дій для світового співіснування [3].

Договори про дружбу і взаємодопомогу полягали не тільки між містами-побратимами, але і між трудовими колективами окремих підприємств. Взаємні культурні обміни, проведення декад національного мистецтва і т. ін. заходи відігравали велику роль у міжнародному спілкуванні та вихованні інтернаціоналізму, а поїздки в гості один до одного служили стимулом для поліпшення всіх сторін життя міст-побратимів. Розпад СРСР в 1991, розвал соціалістичної системи в країнах Східної Європи зруйнували побратимські зв'язки. На початку 1990-х виникла нова форма міжнародного співтовариства – міста-партнери, тобто міста, органи самоврядування яких встановлюють між собою прямі контакти і на їх основі зав'язують і розвивають дружні відносини [9].

Міжнародні зв'язки органів місцевого самоврядування і муніципальних асоціацій України здійснюються на правовій основі шляхом підписання угод (договорів) про співробітництво (поріднення, партнерство, дружбу і взаємодопомогу, спільну діяльність та ін.), в яких закріплюються основні цілі й організаційні-правові форми такої взаємодії та які носять характер локального регулювання. Ці зв'язки регулюються також внутрідержавним (національним) законодавством, міжнародним публічним та міжнародним приватним правом (у разі, коли органи місцевого самоврядування вступають у цивільно-правові відносини, «ускладнені» іноземним елементом). Правові основи міжнародних зв'язків місцевого самоврядування у межах поріднених міст передбачені Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997)[1].

У 1992 році в зв'язку з розпадом СРСР Асоціація зі зв'язків радянських і зарубіжних міст була перетворена в Міжнародну асоціацію «Поріднені міста» (МАПМ).

Пріоритетним напрямком у діяльності МАПМ в пострадянський період стало налагодження співпраці в рамках Співдружності Незалежних Держав, відновлення перерваних зв'язків між містами колишнього СРСР, насамперед економічного характеру. Результатом стало в період 1998-2002 років залучення в двосторонню співпрацю 85 міст і регіонів Росії і Білорусії [7].

Сьогодні МАПМ об'єднує більше 320 міст і регіонів Росії і країн ближнього зарубіжжя.

У XXI столітті, для налагодження зв'язків між містами активно використовується мережа Інтернет. Так наприклад, Рада європейських муніципалітетів і регіонів (Council of European Municipalities and Regions) (СЕМР), створила веб-сайт на якому місто чи регіон може знайти собі побратима чи партнера.

Загалом співпраця міст-побратимів реалізується через обмін освітніми та культурними делегаціями, художніми та спортивними колективами, виставками, обмін досвідом ведення міського господарства, та надання допомоги на випадок надзвичайних ситуацій. Міста-побратими мають право звертатися за підтримкою спільних проєктів у міжнародні та європейські організації [5].

Щодо сучасних тенденцій, то кожне місто України підтримує побратимські й партнерські зв'язки з містами країн світу. Протягом останнього часу українські міста та регіони, які з огляду на згорання попередніх програм співпраці частково або повністю втратили двосторонні зв'язки з американськими партнерами, поступово відновлюють партнерські та побратимські відносини з відповідними адміністративно-територіальними одиницями США.

Особлива зацікавленість спостерігається у розбудові відносин на напрямі культурного та освітнього діалогу, а також бізнес-контактів та підприємницької діяльності.

На сьогодні договірно-правова база регіонального співробітництва налічує більше 25 угод про розвиток побратимських відносин, а головним завданням у сфері розвитку регіональної співпраці є забезпечення її подальшої інтенсивності та наповнення практичним змістом. Найбільш ефективними є побратимські зв'язки між Києвом та Чикаго, Черкасами та Де-Мойн, Івано-Франківськом та Арлінгтоном, Одесою та Балтимором, Харковом та Цинциннаті тощо [8].

Співробітництво здійснюється в наступних основних напрямках:

- у сфері місцевого самоврядування;
- у сфері економіки і торгівлі;
- у сфері освіти, навчання, обміну досвідом;
- у сфері культури, спорту, співпраці між громадськими організаціями;
- у сфері охорони здоров'я;
- спільна участь у міжнародних європейських та американських програмах;
- гуманітарна допомога.

Міста знаходять побратимів різними шляхами. Можливий процес «зверху вниз», коли мери двох міст зустрічаються і стають друзями, після чого вони зацікавлюють активістів своїх міст своєю програмою діяльності міст-побратимів. Інший шлях – «знизу вгору», це коли окрема група мешканців або фахівців міст (вчителі, бізнесмени, журналісти, жіночі клуби, громадські організації та інші групи) – створюють самі організаційний комітет, який починає працювати над розробкою програми міст-побратимів. Наприклад, у багатьох випадках родинні школи, вищі навчальні заклади, спортивні клуби починають працювати за партнерськими програмами. Іноді утворенню міст-побратимів сприяє збіжність назв або подібність місцевих звичаїв.

Задля налагодження зв'язку з місцевою владою в тому чи іншому місті, а також наявності інформації необхідно залучити бізнесменів, лідерів недержавних об'єднань, молодь та інші. Також варто задіяти різні етнічні групи населення, в крайньому випадку їм необхідно надати шанс, взяти участь у програмах [2].

Партнерські зв'язки між містами є важливим елементом співробітництва між країнами, що сприяє активному спілкуванню та розвитку контактів між людьми поза офіційними міжурядовими контактами. Особливо ефективними партнерські відносини є тоді, коли вони є результатом розвитку конкретних громадянських ініціатив.

Варто погодитись з думкою А. Горбунова про те, що у результаті досягнення поставлених перед побратимським рухом цілей і виконання за підтримки адміністративного апарату поставлених перед його активістами завдань може бути досягнуто і виконано багато, а саме [4]:

1. Розвиток муніципального партнерства між містами, областями, республіками і схожими утвореннями в інших країнах отримає новий імпульс, що сприятиме зміцненню економічних, культурних та освітніх зв'язків не тільки на міжнародному рівні, а й між самими місцевими спільнотами.

2. Організація цілого спектра можливостей для офіційних представників та мешканців міст і регіонів Російської Федерації з метою познайомитися і вивчити культуру інших народів допомогою участі в довгострокових програмах міжнародного співробітництва спонукає їх до більш активної участі в побратимських русі.

3. Закладається основа для створення умов, які сприятимуть досягненню і посилення розвитку економіки і різних сфер суспільного життя.

4. Місцеві громади отримують, широко використовуючи ресурси побратимського руху, можливість навчитися спільно вирішувати програмні завдання через взаємовигідні культурні, освітні, муніципальні, ділові, професійні та технічні обміни та проекти.

5. Побратимський рух буде сприяти більш активному становленню та розвитку міжрегіональних та міжнародних зв'язків.

Висновки. Для кожного міста важлива його місія, його історія, яка повинна бути в пам'яті населення цього міста і яка відображає амбіції цього міста в системі держави і в цілому в системі європейських міст. Місія та історія повинні лягти в основу формування бренду міста, відстоювання його зовнішніх конкурентних позицій.

Налагодження партнерських та побратимських зв'язків є дієвим механізмом у будівництві цивілізованих відношень між державами. завдяки взаємовигідних програм та проектів та сприятиме розвитку соціально-економічного стану міста та регіону.

Україна сьогодні знаходиться на етапі впровадження адміністративно-територіальної реформи і формування концепції європейської інтеграції, що, зокрема, передбачає створення ефективних моделей функціонування українських міст. З огляду на це встановлення партнерських відносин міст України з європейськими містами, що мають позитивний досвід управління територіями і бажання поділитися ним з українськими колегами, є важливим і актуальною для української сторони.

Рух міст-побратимів, як важливий компонент народної дипломатії, на практиці довело, що в даний час воно розвивається і якісно, і кількісно. Будь-яка програма, відображає інтереси місцевих громад та залучення населення цілих міст, республік, регіонів і країн, має хорошу довгострокову перспективу.

Список використаних джерел

1. Баймуратов М. А. Международные связи местных советов. О., 1995; Баймуратов А. Проблема междунар. правосубъектности органов местного самоуправления. О., 1996; Муніцип. право України. К., 2001.

2. Безкорвайный Б. «Проект «Партнерские отношения между городами Украины и их зарубежными партнерами в форме городов-побратимов» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://migrant.org.ua/>.

3. Города-побратимы в Беларуси, Украине и Польше [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.povich.biz/rus/goroda_pobratimy.html.

4. Горбунов А. Г. Побратимские связи как эффективный инструмент развития российско-американских отношений Польше [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pribaikal.ru/obl-events/article/4252.html>.

5. Клімов М. Міста-побратими у канадсько-українських відносинах / М. Клімов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 1(114). – 2013. – С. 33-34

6. Міхно Н.К.Формування позитивного іміджу міста в контексті політики підтримки сталого розвитку регіону/ГРАНІ№1 (81) 2012с.87-89

7. Непомнящий Т. А. В дружбе с городами мира (о городах-побратимах) / Т. А. Непомнящий, М. М. Песляк. – М. : Юрид. лит., 1987. – 366 с.

8. Побратимські та партнерські зв'язки між містами України та США [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/regions>

9. Смирнова И. Город нашел себе еще двух партнеров. ДДД № 22 (712) от 3 июня 2008 года; А. Александрова. Дерево дружбы на улице Ленина. ДДД № 40 (782) от 6 октября 2009 года. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.mke.su/doc/GORODA-PARTNERRY.html>